

کتاب خوب، مخاطب خود را پیدا می‌کند

پای صحبت محمد ناصری، مدیر کل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

بیش از یک دهه است که امر سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی با مجموعه فعالیت‌هایی از جمله برگزاری جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد در دستور کار وزارت آموزش و پرورش قرار گرفته است و دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی اجرای این کار را براساس مستندات قانونی عهده‌دار است.

برگزار کردن جشنواره کتاب‌های قرآنی رشد، از سال ۱۳۹۴ در دستور کار قرار گرفت و اولین دوره آن در دی ماه همان سال برگزار شد. اکنون، در آستانه برگزاری دومین دوره جشنواره، به سراغ محمد ناصری، دبیر جشنواره و مدیر کل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی رفته‌ایم و پای صحبت‌های وی نشستیم.

در اختیار مخاطب قرار می‌دهند. به خصوص جشنواره‌هایی که مرتبط با نشر و انتشارات است سعی می‌کنند ضمن تعیین نکات اصلی برای مسیر آینده آن، که مبتنی بر یک سلسله اهداف و برنامه‌ها است، جریان‌سازی و زمینه‌ای را فراهم کنند که به‌طور مثال وضعیت کتاب‌ها در یک حوزه خاص روشن‌تر و مشخص شود تا دست‌اندرکاران آن حوزه بتوانند با درک و تصور درست‌تر، تشخیص نیاز واقعی مخاطب و استانداردهای آن، تولیدات، بهتر، بیشتر و کیفی‌تری داشته باشند تا ضمن تولید آثار مفید، به بازار اقتصادی منطقی و مورد نظر خود نیز دست پیدا کنند.

احساس کردیم با توجه به ماهیت کار و جایگاه و شأن قرآن کریم، باید توجه بیشتر و ویژه‌تری به این آثار بکنیم و در این خصوص با مؤلفان و ناشران کتاب‌های قرآنی، تعامل و گفت‌وگوهای بیشتری داشته باشیم

این کار در حوزه قرآن و کتاب‌های قرآنی، در حالی که همه داعیه این را دارند که کاری دینی و ارزشی می‌کنند، امر مهمی است که باید بیشتر مورد مذاقه و اعتنا قرار می‌گرفت تا بتوان با یک برآورد و کار کارشناسی دقیق حرکت‌های اصولی و مستمری را برای استانداردسازی و توسعه نشر آثار قرآنی به کمک ناشران و نویسندگان این آثار انجام داد.

← **جناب آقای ناصری، در ابتدای صحبت از ضرورت‌هایی که باعث شد جشنواره کتاب‌های قرآنی رشد به‌طور مستقل و برای دومین سال برگزار شود برای خوانندگان «جوانه» بگویید.**

در همه سال‌هایی که جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد را برگزار کرده‌ایم، همیشه تأکید رئیس محترم سازمان، جناب آقای دکتر محمدیان بر این بوده است که ما خط ویژه‌ای را برای کتاب‌ها و آثار قرآنی باز کنیم تا این کتاب‌ها بهتر دیده شود. در واقع ما در جشنواره‌ها مشاهده می‌کردیم که کتاب‌های اندک و محدودی در این زمینه وجود دارد. این بود که احساس کردیم با توجه به ماهیت کار و جایگاه و شأن قرآن کریم، باید توجه بیشتر و ویژه‌تری به این آثار بکنیم و در این خصوص با مؤلفان و ناشران کتاب‌های قرآنی، تعامل و گفت‌وگوهای بیشتری داشته باشیم.

← **به نظر شما این جشنواره چگونه می‌تواند در ارتقاء سطح تولید و انتشار کتاب‌ها و آثار قرآنی مؤثر واقع شود؟**

معمولاً این‌گونه است که جشنواره‌ها ضمن بررسی و پرداختن کارشناسانه به موضوع خود، نقاطی را به عنوان خط راهنما و مسائل مهمی که باید بدان توجه شود، تعیین می‌کنند و

**با هم‌افزایی و مشارکت
ناشران و نویسندگان
کتاب‌های قرآنی
می‌توانیم آینده بهتر و
مؤثرتری را برای این
آثار رقم بزنیم**

← **امسال دومین دوره‌ای است که کتاب‌های قرآنی به شکلی ویژه مورد توجه قرار می‌گیرد. این دوره، در مقایسه با دوره پیشین چه جایگاهی دارد و گمان می‌کنید از رهگذر برگزاری این جشنواره چه تأثیراتی حاصل شده است؟**

وقتی در سال ۱۳۹۴ برای اولین بار این جشنواره را برگزار کردیم، فراخوان دادیم و کتاب‌های قرآنی چاپ اول چهار سال، یعنی سال‌های ۹۰ تا ۹۳ را گردآوری، کارشناسی و داوری کردیم. در عین حال خیلی متعجب و نگران شدیم که چرا در این زمینه تعداد کتاب‌ها این قدر کم است. این در حالی بود که تصور می‌کردیم در این زمینه کارهای بسیار جدی‌تری انجام شده و کتاب‌های بیشتر و با کیفیت بالاتری تولید شده است. لذا در پایان آن جشنواره، در مراسم اختتامیه، اعلام کردیم که انتظار جامعه از نویسندگان و ناشران کتاب‌های

قرآنی بیش از آن چیزی است که تولید شده و در بازار کتاب تحت عنوان کتاب‌های قرآنی در دسترس مخاطبان قرار دارد. خوشبختانه به نظر می‌رسد از این جهت جشنواره اول موفق بود زیرا در دومین دوره جشنواره، زمانی که کارگردآوری و کارشناسی و بررسی آثار قرآنی انجام می‌گرفت، شاهد بودیم که تعداد این آثار ۴۶ درصد افزایش عنوان داشته است؛ ضمن این‌که در جشنواره اول کتاب‌های تولید شده در چهار سال مورد بررسی قرار گرفته بود، اما در جشنواره دوم ما فقط کتاب‌های دو سال بعد از دوره قبلی را کارشناسی و داوری کرده‌ایم.

امیدوارم با ادامه روند موجود در شناسایی و اعلام آثار استاندارد و برتر آموزشی در زمینه کتاب‌های قرآنی، پیام‌های کارشناسی و حرفه‌ای کارشناسان در خصوص وضعیت و نیازهای این حوزه بر اساس نیازهای مخاطبان و اهداف و برنامه‌های اصولی در این زمینه ادامه یابد و جشنواره کار و مسئولیت خود را انجام داده و نقش خود را به‌عنوان یک کار کارشناسی و علمی ایفا نماید که در این صورت با هم‌افزایی و مشارکت ناشران و نویسندگان کتاب‌های قرآنی می‌توانیم آینده بهتر و مؤثرتری را برای این آثار رقم بزنیم.

← **با این توصیفات، کمیّت آثار رسیده به جشنواره جاری چگونه بوده است؟**

در این جشنواره ۶۰۰ عنوان کتاب به دبیرخانه جشنواره رسید

که از میان آن‌ها ۳۱۳ اثر به‌عنوان آثار مناسب، که استانداردهای لازم را به لحاظ آموزشی داشته‌اند، انتخاب شد. این ۳۱۳ اثر متعلق به ۷۷ ناشر بود که ۵۴ درصدشان ناشران شهرستانی بودند. به‌ویژه ناشران استان قم با ۱۱۰ عنوان کتاب مناسب ۳۵ درصد کتاب‌های مناسب را به خود اختصاص داده‌اند.

با توجه به وضعیت دو دوره جشنواره که به برخی از شاخص‌های آن اشاره کردم، اگر فرض کنیم که این جشنواره نیازهای جامعه را نسبت به تولیدات قرآنی روشن‌تر کرده است، باید گفت که اتفاق مبارکی در این زمینه رخ داده است.

← **در صحبت‌هایتان اشاراتی به اهمیت و جایگاه این جشنواره داشتید، لطفاً نکات بیشتری درباره ضرورت و اثر برگزاری این جشنواره بیان کنید.**

در خصوص ضرورت دیگر جشنواره، علاوه بر موضوعاتی که تا به حال اشاره شد، می‌توان به مسئله جلب توجه بیشتر ناشران به تولیدات قرآنی و ضرورت بازنگری و تولید آثار فاخر و ارزشمند در این زمینه اشاره کرد که این موضوع هم می‌تواند از تبعات کارشناسی چنین جشنواره‌ای و حاصل کارشناسی و ارزیابی آثار تولید شده در این زمینه باشد.

این موضوع خصوصاً برای ناشران شهرهایی مانند قم و مشهد که تولیدات زیاد دارند و اثرگذاری‌شان در حوزه کتاب‌های قرآنی بیشتر است، بسیار مهم است و می‌تواند در طرح و برنامه‌های آنان برای تولید آثار مناسب آموزشی خیلی تأثیرگذار و اساسی باشد.

← **وضعیت کتاب‌های رسیده در این دوره از جشنواره و ترکیب آثار رسیده به لحاظ گروه‌هایی که آثار در آن بررسی شده‌اند، همچنین وضعیت آثار به لحاظ آثار مناسب انتخاب شده چگونه بوده است؟**

کتاب‌های رسیده به جشنواره در دو گروه دانش‌آموزی و بزرگسال تفکیک شده‌اند. در گروه داوری دانش‌آموزی ۱۰۵ اثر مناسب تشخیص داده شد که شامل ۳۳/۵ درصد از آثار رسیده بود. در گروه بزرگسالان نیز ۲۰۸ عنوان کتاب مناسب تشخیص داده شد که ۶۶/۵ درصد آثار مناسب را دربر می‌گرفت. ضمناً تفکیک کتاب‌ها در گروه‌های داوری به این شرح است که عرض می‌کنم:

در گروه‌های دانش‌آموزی، کتاب‌های مناسب در زمینه آموزش قرآن ۱۶ عنوان، در زمینه مفاهیم و موضوعات ۲۳ عنوان و در زمینه ادبیات داستانی ۶۶ عنوان بوده است. همچنین در گروه‌های داوری بزرگسال، در زمینه آموزش قرآن ۱۶ عنوان، در زمینه معارف، مفاهیم و علوم قرآنی ۱۴۰ عنوان و در زمینه

تفسیر و ترجمه قرآن ۵۲ عنوان کتاب به داوری گذاشته شده‌اند.

باید اشاره کنم که در هر یک از این شش گروه، سه داور و جمعاً ۱۸ داور، ۳۱۳ کتاب رسیده به جشنواره را داوری کرده‌اند.

← با توجه به این که در جریان داوری‌ها و نکاتی که داوران محترم جشنواره در بررسی آثار بدان توجه کرده‌اند هستید، لطفاً اشاره‌ای هم به نکات شاخص و مهمی که این عزیزان در بررسی و داوری آثار به آن تأکید داشته‌اند بفرمایید.

خوشبختانه در داوری‌ها و بررسی‌های انجام شده و داوری آثار، به نقاط قوت و ضعف مهمی دست پیدا کردیم که همه آن‌ها، چه برای تقویت نقاط قوت و چه برای اصلاح نقاط ضعف، در خور توجه هستند. به‌طور مثال در بیانیه داوری گروه «تفسیر و ترجمه قرآن (بزرگ‌سال)» در بخش پیشنهادها آمده است که باید به ظاهر و گرافیک کتاب‌های قرآنی توجه بیشتری بشود. یا در بیانیه گروه داوری «ادبیات داستانی و قرآن (دانش‌آموزی)» به عدم جذابیت لازم در متن و نثر آثار اشاره شده است و این در حالی است که در بین مسلمانان مرسوم و معمول بوده است که بیشترین همت و امکانات خود را برای کارهای بزرگ در زمینه قرآن، از تلاوت‌های ماندنی و زیبا تا خلق آثار فاخر و ماندنی در طول تاریخ به‌کار برده‌اند. همین موضوع باعث شده است که اوج هنر اسلامی در زمینه‌هایی مانند معماری اسلامی، خطاطی و دیگر آثار ارزشی صورت گیرد و ضمن این که تلاش کرده‌اند آموزه‌های جاودانی قرآن را به‌عنوان دستور و سبک زندگی در زندگی روزمره و حیات خود به‌کار گیرند، توجه داشته‌اند که هر کار و اثری اگر لباس «زیبایی و هنر و جذابیت» بپوشد، ماندگارتر و اثرگذارتر خواهد بود.

همین موضوع هم باعث شده است که در این جشنواره، علاوه بر امتیازات و نمراتی که برای اتقان متن و متون استاندارد و منطبق بر اهداف آموزشی و کارآمد در نظر گرفته‌ایم، برای مؤلفه‌های ظاهری کتاب و جذابیت‌های بصری آن نیز امتیازاتی قائل شویم، و انتظار داریم ناشران محترم و عزیزانی که آماده‌سازی و طراحی هنری این آثار را بر عهده دارند، به این موضوع مهم توجه داشته باشند. در واقع کتاب خوب و مناسب کتابی است که این هر دو وجه متن و ظاهر جذاب و مؤثر را داشته باشد. به همین جهت اگر این جشنواره کار خودش را به خوبی انجام دهد، امید می‌رود که در سال‌های آینده تولیدات قرآنی ما زیباتر،

تأثیرگذارتر و با محتوای غنی‌تری منتشر شوند، به‌گونه‌ای که اگر در زمینه ادبیات داستانی است، مؤلفه‌های ادبی خوبی داشته باشد، اگر در زمینه مفاهیم است، انسجام محتوایی بیشتری داشته باشد و در مجموع شاهد تولید آثار بهتر و مناسب‌تری باشیم.

← سخن پایانی شما که می‌تواند برای نویسندگان و ناشران همه آثار و از جمله کتاب‌ها و آثار قرآنی هم شنیدنی باشد، چیست؟

نکته مهمی که در این زمینه باید مورد توجه قرار گیرد، این است که کتاب اگر خوب نوشته و تألیف شود، تأثیر خودش را در خلوت مخاطب می‌گذارد و همین است که ما تأکید داریم و به‌عنوان یک کار ضروری، جشنواره کتاب‌های قرآنی را در دل جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد، برگزار می‌کنیم تا بتوانیم آثار قرآنی مناسب و مفید و استاندارد را برای دانش‌آموزان، معلمان و خانواده‌ها انتخاب و معرفی کنیم و ضمناً ناشران و نویسندگان این آثار را در انتخاب مسیر درست و اصولی و انتشار این آثار یاری و حمایت کنیم.

همگی ما که با کتاب سر و کار داریم و زندگی‌مان آمیخته با کتاب است، کتاب‌هایی را در خاطر داریم که به نوعی و در مقطعی از زندگی بر حیات علمی، آموزشی و تربیتی ما اثر گذاشته است، که با نگاه و تأملی در گذشته در خواهیم یافت که نقش و تأثیر آثار اثرگذار و به‌خصوص

کتاب‌های دینی و قرآنی در این زمینه کم نبوده است. حال اگر تولید و انتشار کتاب‌های قرآنی با چنین نگاهی با دقت و وسواس و نظارت جایی مانند آموزش و پرورش، به عنوان نهادی که مسئولیت و جایگاه تولید متون آموزشی رسمی را بر عهده دارد، صورت گیرد، امید می‌رود که آن اثرگذاری در خلوت و در ذهن و جان مخاطبان بسیار مؤثرتر و بیشتر باشد، که این کارکرد هم می‌تواند به‌عنوان یکی دیگر از نمودها و زمینه‌های عملی همکاری بین آموزش و پرورش و مؤلفان و ناشران کتاب‌های قرآنی از برکات و آثار ارزشمند این جشنواره و مجموعه فعالیت‌های این حوزه تلقی و به حساب آید. یادمان باشد که کتاب خوب و مناسب راه خود را به دل مخاطب پیدا می‌کند ■

کتاب اگر خوب نوشته و تألیف شود، تأثیر خودش را در خلوت مخاطب می‌گذارد و همین است که ما تأکید داریم و به‌عنوان یک کار ضروری، جشنواره کتاب‌های قرآنی را در دل جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد، برگزار می‌کنیم تا بتوانیم آثار قرآنی مناسب و مفید و استاندارد را برای دانش‌آموزان، معلمان و خانواده‌ها انتخاب و معرفی کنیم